בלייבן גאנץ, כפשוטו, ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו.

ווארום דאס וואס תורה ווערט אנ־גערופן תורת חיים און אויף מצות שטייט וחי בהם, איז דאס ניט נאר לאחר מאה ועשרים שנה אין עולם הבא. מען מיינט עס אויך כפשוטו: אויב מען וויל אז א איד זאל זיין לעבעדיק בגשמיות בגופו אין עולם הזה הגשמי, איז דער איינציקער וועג צו דעם — לימוד התורה תורת חיים, וואס גיט אים חיי עולם אין עולם הזה הגשמי, און קיום המצות, וחי בהם, ער זאל זיין א לעבעדיקער איד בכל רמ"ח אבריו (כנגד רמ"ח מצוות עשה) ושס"ה גידיו (כנגד שס"ה מצוות לא תעשה).

און דעמאלט איז ער מקיים דעם פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה, ער מאכט פון דער גאנצער וועלט א דירה לו יתברך, ועתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות, אז אומעטום וואו מען וועט זיך א קער טאן, וועט מען זען אז עיני הוי׳ אלקיך בה, ניט נאר יום כיפור בשעת נעילה, בשבת ויום טוב אדער בשעת׳ן דאוונען און לערנען, נאר מראשית השנה ועד אחרית שנה.

(משיחת פורים תשט"ז)

פורים ופרשת צו

א. דער יום טוב פורים איז צו־ליב דעם נס און הצלה וואס דער אויבערשטער האט געראטעוועט דעם אידישן פאלק פון דער גזירת כלי׳ ר"ל.

יענע תקופה איז געווען, על פי טבע, די גליקלעכסטע פאר אידן אין דער צייט פון גלות. די אידן האבן דאן פארנומען א גרויסן ארט אין דער רעגירונג, מרדכי ראש הסנהדרין איז געווען פון די שרי המלוכה היושבים בשער המלך, אסתר איז געווען די פרוי פון מלך, וואס אשתו כגופו דמיא [1]). אין די גאנצע דברי ימי ישראל בזמן הגלות געפינען מיר ניט — אויסער דעם פאל פון אסתר המלכה — אז א אידישע פרוי זאל זיין די פרוי פון א קעניג וואס האט געהערשט איבער דער וועלט [2]). איז דאך פארשטאנדיק, אז עס איז ניט געווען קיין תקופה אין גלות אין וועלכער אידן זאלן זיין, על פי טבע, מער זיכער מיט זייער עקזיסטענץ, ווי בימי אחשורוש.

לפועל, אבער, האט פאסירט פאר־קערט. גראד דאן ווען על פי טבע איז זייער מצב געווען אזוי זיכער, איז געקומען א גזירה פון פארניכ־טונג ר"ל, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים — היל"ת — מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, וואס דאס איז געווען די שווערסטע פון אלע גזירות וואס זיינען געווען אויף אידן, קיין מאל איז ניט געווען א גזירת כלי׳ ר"ל אויף אלע אידן, ווי די גזירה בימי אחשורוש.

1) ברכות כד, א.

2) מגילה יא, א.

אין אַנדערע גלות'ן זיינען אידן ניט געווען אין איין אָרט. צדקה עשה הקב"ה בישראל שפיזרן לבין האומות [3]), אויב חס ושלום איין אומה וועט וועלן מאַכן אַ גזירת כלי' ר"ל אויף די אידן אונטער איר ממשלה, וועלן די אידן אין די איבעריקע מדי־נות בלייבן אומבאַשעדיקט, און אַפילו די אידן פון דער מדינה, קענען דאָך אַנטלויפן אין די אַנדערע מדינות.

אַפילו בימי פרעה, ווען אַלע אידן זיינען געווען אונטער זיין ממשלה, און עס איז אויך ניט געווען קיין מעגלעכקייט צו אַנטלויפן פון מצרים (כמאמר רז"ל [4]), שאפילו עבד אחד אינו יכול לברוח משם), איז אָבער דאָרט ניט געווען די גזירה אויף אַלע־מען, ווייל פרעה לא גזר אלא על הזכרים [5]).

בימי אחשורוש, אָבער, זיינען אַלע אידן געווען אונטער זיין ממשלה, עס איז אויך ניט געווען קיין מעגלעכ־קייט צו אַנטלויפן, ווייל: א) ער איז געווען אַ מולך בכיפה, אַ מלך איבער דער גאַנצער וועלט, במילא איז ניט געווען וואוהין צו לויפן. ב) ער האָט געוואָלט להשמיד גו' ביום אחד, איז ניט געווען קיין צייט צו לויפן. ג) די גזירה איז געווען להשמיד גו' את כל היהודים, אַלע אידן היל"ת.

ווי קומט עס טאַקע, אַז אין אַזאַ צייט אין וועלכער אידן זיינען געווען על פי טבע אַזוי זיכער, זאָל קומען אַזאַ שרעקלעכע גזירה? דערציילט אונז די גמרא [6]) די סיבה פון דער גזירה — מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע וכו', זיי האָבן הנאה געהאַט פון דער סעודה פון אחשורוש.

פון דעם זעען מיר באַשיינפּערלעך אַז אידן און טבע זיינען צוויי גאָר פאַרשידענע זאַכן, די הנהגה מיט אידן איז ניט אונטערגעוואָרפן צו נאַטור־געזעצן, נאָר עס איז אָפּ־הענגיק אין קיום התורה ומצות. און דערפאַר, איז ניט געקוקט, וואָס מצד הטבע איז קיין אָרט אויף אַ גזירה ניט געווען, אָבער ווען די אידן האָבן נהנה געווען מסעודתו של אותו רשע, און דורך דעם באַקומען אַ שייכות מיט ניט קיין כשר'ע זאַכן, איז אויף זיי געקומען אַ גזירת כלי' רחמנא לצלן.

ב. די זעלבע הוראה זעען מיר אויך קלאָר אין דעם אופן פון ישועה און הצלה. דער ביטול הגזירה איז ניט געווען על פי טבע, נאָר דורך תשובה און התקשרות צום אויבערשטן.

בשעת מרדכי ואסתר האָבן זיך דערוואוסט פון דער גזירה, האָבן זיי, אין פלוג, די ערשטע זאַך געדאַרפט גיין מיט אַ דיפּלאָמאַטישער מיסיע זיך משתדל זיין ביי אחשורוש'ן. דער־ציילט אונז אָבער די מגילה, אַז די ערשטע זאַך האָט אסתר געזאָגט צו מרדכי'ן: לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום. דאָס איז געווען זייער ערשטער שריט אויף מבטל זיין די גזירה.

נאָך מער: אסתר האָט געזאָגט צו מרדכי, גם אני ונערותי אצום כן. ולכאורה, אסתר'ס חשיבות ביי אחש־ורוש'ן איז געווען, דער „ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות", און

---

3) פסחים פז, ב.
4) מכילתא. געבראַכט בפירש"י עה"ת שמות יח, ט.
5) סוטה יב, א.
6) מגילה יב, א.

זעלבסטפאַרשטענדלעך אַז דורך פאַסטן דריי מעת לעת, וועט איר חן (על פי טבע) גרעסער ניט ווערן, און אדרבה, קלענער ווערן 7), היינט ווי איז ביי איר געווען רעכט צו פאַסטן 8)?

נאָר דער ענטפער אויף דעם איז: פונקט ווי די גזירה איז ניט געווען על פי טבע, אַזוי איז אויך די ישועה ניט געקומען מצד הטבע. די ישועה איז געקומען דורך תשובה, און איינער פון די עניני התשובה איז פאַסטן. און אויב כל היהודים וועלכע זיינען בשושן פאַסטן (איז דאָך אַן איסור אויף אַ יחיד צו זיין אַ פורש פון דעם. איז קלאָר אַז) גם אני ונערותי אצום כן. אַי דורך דעם ווערט דאָך קלענער דער חן און לא סמכינן אניסא 9) — מען פאַרלאָזט זיך ניט אויף קיין נס, — און מען דאַרף טאָן אויך אין לבושי הטבע, דאָס איז אָבער ניט מער ווי אַ לבוש, און ניט די סיבה פון דער הצלה. דערפאַר איז ניט נוגע אויף אַזוי פיל דער לבוש. אויב די סיבה — שטאַרקן זיך אין קיום התורה והמצות — וועט זיין אַ גענוגענדיקע, וועט אַ שוואַכער לבוש אויך גוט זיין.

מער ניט וואָס מצד דעם העלם והסתר פון דער גלות־צייט, זיינען דערנאָך סיי די גזירה און סיי די הצלה אַנגעטאָן געוואָרן אין לבושי הטבע, אָבער די אמת'ע סיבות זיינען געווען תורה ומצוות. דער נהנו מסעודתו של אותו רשע, האָט געבראַכט די גזירה, און דער פאַסטן און תשובה טאָן, האָט די גזירה מבטל געווען.

ג. די אָנווייזונג פון דעם, און בפרט אין היינטיקע צייטן:

פאַראַן אַזעלכע וואָס טענה'ן אַז דער עיקר מיטל צום קיום פון אידישן פאָלק אין דער צייט פון גלות איז דיפּלאָמאַטישע און ענלעכע נאַטירלעכע וועגן, און זיי ברענגען אַ ראי' פון אסתר'ס השתדלות ביי אחשורוש'ן. דאַרף מען וויסן, אַז אויסער דעם וואָס זיי זיינען מגלה פנים בתורה שלא כהלכה, זיי טייטשן אויס דעם סיפור פון מגילת אסתר היפך האמת, איז דאָס אויך אַ כפירה אין דעם גאַנצן ענין פון קיום עם ישראל.

עס שטייט אתם נצבים היום כולכם, זאָגן אויף דעם די רז"ל, שגם כאשר כל העולם מתמוטטים, אתם נצבים. דער קיום פון אידן איז אַנדערש. דער קיום פון אַלע פעלקער איז לויט נאַטור־געזעצן, אָבער אידן זיינען ניט פאַרבונדן מיט טבע, אונזער פאַרבונד איז נאָר מיט תורה ומצוות.

אַז עס קומט אַן עת צרה אָדער אַ גזירה רחמנא לצלן, דאַרפן מיר זיך ניט פאַרלאָזן אויף דיפּלאָמאַטיע און השתדלות ביי די אומות העולם. ניט דורך דעם איז אונזער קיום. עס דאַרף זיין יפשפש במעשיו, פאַרריכטן וואָס עס פעלט און שטאַרקן זיך אין קיום התורה ומצות, און דעמאָלט העלפט די השתדלות על פי טבע. און נאָך מער: אפילו אויב אַנדערע אין אַזאַ מצב וואָלטן בדרך הטבע פאַרלאָרן געגאַנגען, פונדעסטוועגן, אתם נצבים וקיימים.

מען דאַרף זיך ניט שרעקן פאַר

7) זע אבן עזרא (אסתר ד, טז).

8) ועי"ד הפסק דין בשלחן ערוך אורח חיים סימן תקע"א, ס"ג.

9) פסחים סד. ב.

דעם מצב פון אידן, ווי מיר זעען אים מיט די פלישיקע אויגן על פי חוקי הטבע. אונזער זאַך איז שטאַרקן זיך אין תורה ומצות, און דעמאָלט, איז ווען לבוש אין גשמיות מען וועט מאַכן, וועט זיך אין אים אָנטאָן די הצלה הניסית וואָס העכער פון טבע.

ד. די הוראה אַז אידן זיינען ניט אונטערגעוואָרפן צו טבע, איז ניט נאָר בנוגע דעם כלל ישראל נאָר אויך בנוגע אַ יחיד.

אַ איד דאַרף געדענקען אַז אַלע ענינים וואָס ער פאַרמאָגט, זיינען אָפּהענגיק און קומען פון דעם אויבערשטן אַליין, וועלכער איז ניט באַגרענעצט חס ושלום אין חוקי הטבע.

אמת טאַקע, עס דאַרף זיין דער „בכל אשר תעשה", וואָס אין דעם טוט זיך אָן דער „וברכך ה' אלקיך", דאָס איז אָבער מער ניט ווי אַ לבוש. דער עיקר איז די ברכה פון דעם אויבערשטן, וועלכע קומט דורכן פאַרבונד מיט אים דורך לימוד התורה וקיום המצות [10]. און בשעת מען האָט דעם עיקר, וועט זיין די הצלחה אין וועלכן לבוש ס'זאָל ניט זיין.

ה. דערמיט וועט מען אויך פאַרשטיין וואָס עס שטייט אין ירושלמי [11], „שמאמין בחי העולמים וזורע" (ער זייט ווייל ער גלויבט און פאַרלאָזט זיך אויף דעם אויבערשטן אַז עס וועט וואַקסן).

אין פלוג איז ניט פאַרשטאַנדיק, וואו דריקט זיך דאָ אויס די אמונה? אַפילו כופרים, להבדיל, וועלכע גלויבן ניט אין ג־ט ברוך הוא, זייען אויך, עס איז דאָך אַ נאַטירלעכע זאַך אַז ווען מען זייט וואַקסט?

נאָר דער פשט דערפון איז, די אמונה פון אַ אידן באַשטייט אין דעם, אַז אַפילו בשעת עס רעדט זיך וועגן זריעה, אַ זאַך וואָס ער אַליין זעט באַשיינפּערלעך אַז דאָס האָט אין פלוג ניט צו טאָן מיט אמונה ובטחון אין דעם אויבערשטן, ער אַליין זעט אַז אויך ביי אַזוינע וואָס האָבן כלל ניט „צו טאָן" מיטן אויבערשטן, וואַקסט זייער זריעה. פונדעסטוועגן ווייסט ער, אַז ער, אַלס איד, איז אַנדערש פון דער גאַנצער וועלט.

וואָרום פונקט ווי דער כלל ישראל, אַזוי אויך אַ יחיד איז ניט אונטערגעוואָרפן צו חוקי הטבע, און דערפאַר ווייסט ער, אַז אויך בשעת ביי דער גאַנצער וועלט וועט וואַקסן מצד חוקי הטבע, וועט ביי אים, אָבער, וואַקסן נאָר דורך זיין אמונה און בטחון אין דעם אויבערשטן.

ו. ווי דאָס איז ביי בעלי עסק, אַזוי איז עס אויך ביי יושבי אהל. די הצלחה אמיתית אין תורה האָט ניט צו טאָן מיט גוטע כשרונות, א. ד. ג. נאָר מיט סייעתא דשמיא וועלכע קומט דורך יראת שמים, וואָס זי — די יראת שמים — ברענגט אויך אַז ער זאָל לערנען בעמל ויגיעה אמיתית און דעמאָלט איז ומצאת — פיל מער ווי בערך היגיעה, נאָר בדרך מציאה.

אויב עס פעלט דער עיקר, וועלן ניט העלפן קיין כשרונות און קיין יגיעה, וואָרום דאָס איז חכמתו של

10) זע אויך אויבן ע' 188 און ווייטער.

11) געבראַכט בתודי"ה אמונת, שבת לא, א.

הקדוש ברוך הוא. און בשעת עס איז דאָ דער עיקר, וועט אים דער אויבערשטער געבן הצלחה שלמעלה מהטבע.

(משיחת פורים תשי"ז)

ז. אויפן פסוק אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, זאָגט דער ירושלמי[12]: „תמיד אפילו בשבת, תמיד אפילו בטומאה".

ווי גערעדט שוין פיל מאָל, זיינען אַלע ענינים און עבודות פון משכן ומקדש הגשמי, אויך דאָ אין דעם משכן ומקדש הרוחני וואָס געפינט זיך אין יעדן אידן.

מזבח איז די האַרץ פון מענטשן. אַזוי ווי אין מזבח הגשמי איז געווען דער מזבח החיצון ומזבח הפנימי, אַזוי איז אויך אין האַרץ פאַראַן חיצוניות הלב און פנימיות הלב[13]. דער מזבח אויף וועלכן עס איז דער ציווי אש תמיד תוקד על המזבח, איז דאָס דער מזבח החיצון. וברוחניות: עס דאַרף זיין אַ התלהבות בגלוי, אין חיצוניות הלב — די האַרץ זאָל ברענען צו אלקות.

שבת איז דער ענין השביתה, אָפּגעטראָגן פון וועלט. דערפאַר זיינען דאַך דעמאָלט אסור עובדין דחול. אין עבודה פון נפש האדם, מיינט דאָס השגה, וקראת לשבת עונג, וואָס מצד דעם גילוי אור וואָס ער איז משיג, איז ער אָפּגעטראָגן פון אַלע עניני העולם. קען ער דאַך מיינען, אַז וויבאַלד ער איז פאַרטאָן אין השגה, ער שטייט העכער פון התרגשות, דאַרף ער ניט האָבן דעם פייער. זאָגט מען אים, לא תכבה אפילו בשבת.

אין צווייטן קצה, דער וואָס שטייט ווייט, ער מיינט אַז ער האָט שוין חס ושלום קיין שייכות ניט, זאָגט מען אים לא תכבה אַפילו בטומאה, קוק ניט אויף דיין מצב און — לא תכבה, זאָלסט זען עס זאָל ניט פאַרלאָשן ווערן. זאָלסט האַלטן אין איין אויפבלאָזן דעם „אש תמיד", דעם אש אלקי וואָס געפינט זיך ביי דיר ער זאָל ניט פאַרלאָשן ווערן. און דאָס וועט ברענגען דעם „לא תכבה" לויט ווי עס טייטשט דער מעזריטשער מגיד נ"ע[14], אַז דער „לא" — די אַלע ניט גוטע ענינים — „תכבה", וועלן פאַרלאָשן ווערן.

(משיחת פורים תשי"ד)

ח. דער דאָזיקער וואָרט פון מגיד לערנט אונז, אַז בכדי צו פאַרלעשן דעם „לא", מוז זיין אש תמיד, דער שטענדיקער קאָך אין תורה ומצות.

עס איז ניט גענוג וואָס אַמאָל, אָדער אַפילו מיט איין ווילע פריער, האָט ער געהאַט אַ קאָך אין תורה ומצות. דער קאָך דאַרף זיין שטענדיק, וואָרום אויב מען איז אין איין ווילע קאַלט, קען זיך אין דער ווילע אַריינכאַפּן דער „לא".

וואָס דאָס איז אויך דער טעם אויף מצות זכירה מעשה עמלק בכל יום ויום[15] — מען דאַרף שטענדיק געדענקען ניט צו צולאָזן, ח"ו, די קרירות פון עמלק'ן אַפילו אויף איין רגע, ווי עס שטייט אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה.

---

12) יומא פרק ד הלכה ו.

13) לקוטי תורה דברים עה, ד.

14) לוח היום יום (כ"א אדר ב).

15) שלחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן ס, ס"ד.